

боди та статевої недоторканості особи [наук.-практ. пос.] / О.О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.

5. Світличний О. О. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.О. Світличний / Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2012. – 231 с.

6. Затона Р. Е. Уголовно-правовой и криминологический аспекты ответственности за половое сношение и иные действия сексуального характера с лицом, не достигшим четырнадцатилетнего возраста : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.08 / Роман Евгеньевич Затона. – Саратов : СЮИ, 2000. – 200 с.

Шевченко Таїсія Віталіївна
старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

На сучасному етапі розвитку держави діяльність, яка здійснюється у сфері охорони правопорядку, а саме у громадських місцях, зазнала значних змін. Найважливішою з них є та, що заходи кримінального покарання почали співвідноситися із заходами запобігання злочинам, до того ж у багатьох країнах світу, зокрема й в Україні, цим заходам надають пріоритетне значення. Уперше проблему запобігання злочинам, у тому числі проти власності громадян, порушив один із засновників криминології – Ч. Беккарія у своїй праці “Про злочини і покарання”. Переконливість і правота ідей і поглядів Беккарія, викладених у трактаті, проявилася у безпосередньому їх впливі на законодавство багатьох держав [1, с. 143-144].

Запобігання злочинам проти власності розглядається в криминологічних працях багатьох вітчизняних вчених, а саме М.І. Бажанова, О.М. Бандурки, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, А.Ф. Зелінського та інших вчених, однак нейтралізація причин та умов вчинення злочинів проти власності у громадських місцях потребує використання як загальносоціальних заходів протидії цій групі злочинів, так і спеціально-криминологічних заходів, які застосовуються саме підрозділами Національної поліції України.

Перед визначенням основних заходів запобігання вищезазначеній групі злочинів у громадських місцях необхідно зосередити увагу на поняттях “громадські місця” та “громадський порядок”, які є взаємозалежними та взаємозумовленими. Характеризуючи громадські місця, вчені називали різні істотні ознаки, що, на їх погляд, відображають предметний зміст цього поняття

тя. Зокрема, Н.Ф. Кузнецова розглядала громадський порядок як закріплений у нормах права і моралі певний порядок відносин у громадських місцях [2, с. 76]. Подібні за змістом висловлювання містяться і в працях інших вчених, де з громадськими місцями пов'язувалося виникнення правовідносин з охорони громадського порядку [3, с. 123].

Правове регулювання визначення громадських місць регламентовано деякими нормативними актами, в яких переважно міститься їх орієнтовний перелік. Так, у Законі України “Про заходи щодо попередження вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення” громадське місце розуміється як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, доступної або відкритої для населення, вільно чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично, час від часу, в тому числі під'їзди, підземні переходи, стадіони [4].

У свою чергу, в Законі України “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” також надається орієнтовний перелік громадських місць: це вулиці, майдани, залізничні вокзали, аеропорти, морські і річкові порти, місця компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ, організацій, навчальних закладів [5].

Як зазначає Г.О. Пономаренко, охорона громадського порядку здійснюється з метою запобігання правопорушенням, створення необхідних умов для реалізації прав, виконання обов'язків і задоволення інтересів всіх та кожного, для спокійної праці та відпочинку громадян [6, с. 227].

Серед осіб, від яких можна очікувати вчинення насильницьких посягань на власність та на особу власника у громадських місцях, можна виділити такі групи: підозрювані чи обвинувачені, які залишаються на період досудового розслідування на волі без оперативного контролю з боку Національної поліції України; особи, які прибувають до місця постійного проживання після відбуття покарання з місць позбавлення волі або умовно-достроково звільнені, умовно засуджені, а також засуджені до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі; особи, раніше не судимі, але щодо яких є інформація, що вони схильні до вчинення насильницьких злочинів проти власності громадян або готують їх вчинення; особи, яким на момент досудового розслідування обрано запобіжний захід “домашній арешт”, не пов'язаний із застосуванням до підозрюваного електронного засобу контролю [7].

Попередження грабежів та розбійних нападів у громадських місцях має такі основні цілі: забезпечення стримування злочинності в цілому та нейтралізації її негативних наслідків; протидія криміногенним процесам у суспільстві, усунення обставин, що сприяють здійсненню грабежів та розбоїв; індивідуальний профілактичний вплив щодо конкретних осіб.

Система заходів попередження злочинності обов'язково включає правові заходи, наприклад виявлення, розкриття, розслідування злочинів; виконання кримінального покарання; постпенітенціарний контроль, допомога у соціальній адаптації та ресоціалізації злочинців тощо, застосування кримінальної

відповідальності і покарання; вплив загрози покарання з метою попередження злочинів, норми, що стимулюють до дій, перешкоджають або припиняють вчинення злочину (добровільна відмова від злочину, необхідна оборона, затримання злочинця тощо), удосконалення правової основи самої профілактики. До арсеналу правових заходів кримінологи відносять: комплексні законодавчі акти про профілактику злочинів, подолання ентропії (невизначеності) кримінально-правових заборон та інше [8, с. 84].

Оснащення правоохоронних органів новітніми технологіями забезпечує якісно новий рівень боротьби зі злочинністю. Впровадження нових технічних засобів, систем і технологій підвищує можливості виявлення злочинів, запобігання їм, документування, розкриття та розслідування.

Також неможливо не погодитись із думкою Н.О. Овчарик, яка під спеціальними заходами запобігання насильницьким посяганням на власність громадян, що вчиняються у громадських місцях, розуміє заходи, пов'язані із впливом на осіб, які вчинили або мають намір вчинити злочин, що вживаються переважно правоохоронними органами на підставі професійних знань, у тому числі із використанням спеціальних сил і засобів [9, с. 462].

Важливим моментом для загальносоціального запобігання злочинності є те, що за останні 10 років було прийнято декілька програм у сфері протидії злочинності. Завдання, спрямовані на досягнення мети, визначеної паспортом бюджетної програми, перш за все передбачають: ослаблення дії криміногенних факторів і створення атмосфери суспільної нетерпимості до злочинності; організацію ефективної протидії морально-психологічній деградації молоді; недопущення втягнення у злочинну діяльність неповнолітніх, витіснення злочинності з суспільного життя; удосконалення та підвищення ефективності роботи, пов'язаної із забезпеченням профілактики злочинності; надання правоохоронним органам всебічної допомоги в матеріально-технічному та фінансовому забезпеченні заходів з профілактики і боротьби зі злочинністю; залучення до виконання Програми громадян, зокрема громадських помічників, дільничних інспекторів міліції, активістів громадських формувань з охорони громадського порядку; інформаційне забезпечення органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і населення з питань профілактики злочинності.

Проте в жодній із вищезазначених програм не було затверджено окремого розділу, присвяченого боротьбі зі злочинами майнової спрямованості, зокрема насильницького характеру. Враховуючи означене, пропонуємо задля більш ефективної протидії злочинам майнової спрямованості, зокрема насильницького характеру, розробити програми на загальнодержавному та територіальному рівнях. У цьому контексті вважаємо за доцільне прийняти загальнодержавну програму боротьби із злочинами майнової спрямованості, зокрема насильницького характеру, на 2016-2020 рр. У цій програмі слід передбачити окремим розділом заходи щодо удосконалення чинного законодавства у сфері боротьби із злочинами майнової спрямованості, а також реструктури-

зовати та провести координацію всього спектру правоохоронних сил, формування професійного прошарку сил правопорядку та оперативних підрозділів, удосконалити науково-методичне забезпечення.

Отже, підсумовуючи, можемо визначити поняття “запобігання Національною поліцією України насильницьким посяганням проти власності громадян, які вчиняються у громадських місцях” як особливий вид діяльності служб, підрозділів в системі МВС України, що здійснюється у межах їхньої компетенції, щодо запобігання або припинення цієї категорії злочинів, виявлення причин і умов, що сприяють їхньому вчиненню, вживання заходів щодо усунення таких обставин, впливу на осіб зі стійкою протиправною, а іноді й агресивною поведінкою, задля запобігання і недопущення насильницьких злочинних діянь у громадських місцях. Саме сьогодні система запобігання злочинам в Україні потребує подальшого розвитку та вдосконалення, зокрема на рівні визначення правових основ цієї діяльності, кола суб’єктів, їх класифікації, постійного поглиблення наукового знання працівниками правоохоронних органів, дослідження рівнів попереджувальної діяльності, оперативного реагування, а також тільки у сукупності соціальних, економічних, психологічних та інших засобів попереджувальна діяльність здатна бути спроможною вирішити нагальні проблеми сьогодення.

Бібліографічні посилання

1. Панов Н. И. Чезаре Беккариа и его знаменитый трактат «О преступлениях и наказаниях» / Н. И. Панов // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – С. 277-310(з передмови до книги “Чезаре Беккариа. О преступлениях и наказаниях: пер. с итал. – К.: Ин Юре, 2014. – 240 с.”).
2. Кузнецова Н. Ф. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка / Кузнецова Н. Ф. – М.: Госюриздат, 1963. – 170 с.
3. Петров Д. Громадські місця як підстава територіальної класифікації грабежів і розбоїв, що вчиняються неповнолітніми / Д. Петров // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 4. – С. 120-124. – 156 с.
4. Про заходи щодо попередження вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 565.
5. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 01 серпня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 338.
6. Пономаренко Г. О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади: моногр. / Г. О.Пономаренко. – Х. : ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. – 370 с.
7. Наказ МВС України № 696 “Про затвердження положення про порядок застосування електронних засобів контролю” від 09.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1503-12>.
8. Овчарик Н. О. Напрямки діяльності органів внутрішніх справ щодо запобігання викраденням чужого майна з автомобілів / Н.О. Овчарик // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: зб. наук. праць.– 2013. – № 1. – С. 459-464.
9. Козлюк Л. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження грабежів

та розбійних нападів у громадських місцях / Л.В. Козлюк // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : матеріали міжнарод. наук.-прак. конф. (м. Запоріжжя, 5 листопада 2010 р.) : в 3-х ч. – Запоріжжя, 2010. – Ч. 2. – С. 82-86.

Філіпп Анастасія Володимирівна
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЖЕРТВА СТАТЕВОГО ЗЛОЧИНУ ТА ЇЇ ПОВЕДІНКА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Сексуальна (статева) злочинність – це сукупність злочинів, що спрямовані проти статевої свободи та статевої недоторканності особи та вчиняються із застосуванням фізичного, психічного насильства або використанням безпорадного стану потерпілого з метою задоволення сексуальних потреб у природній та збоченій формі [1, с. 193]. Найнебезпечнішим проявом цього виду злочинності є насильницькі злочини, зокрема зґвалтування. Саме насильство, агресивне та зневажливе ставлення до людини, її здоров'я, честі і гідності, свободи, недоторканності і відрізняє таку поведінку від усіх інших видів злочинної поведінки. Потерпілим від цих злочинів, крім фізичних ушкоджень, завдаються ще й психологічні травми, які можуть вплинути на їх психічний стан і подальше життя взагалі.

Жертвою злочину є окрема людина або група людей, яким злочином прямо чи опосередковано спричинено фізичну, моральну або матеріальну шкоду [1, с.57]. Як зазначає А.І. Алексєєв, фігура жертви злочину досліджується не у формально-юридичному (процесуальному), а в контексті її ролі в механізмі злочину [2, с.154]. Слід зазначити, що певна частина зґвалтувань вчиняється під впливом поведінки потерпілих. Іноді вони мають можливість або підсвідоме бажання стати жертвою злочинів або взагалі своїми діями або бездіяльністю свідомо провокують у злочинця бажання вчинити злочин або значно полегшують його вчинення. Майбутні потерпілі від даного виду злочинів у ситуації, що склалася, часто діють керуючись своїми поглядами та способом життя, що в свою чергу впливає на злочинний результат.

Як зазначає А.П. Шеремет, морально-психологічний образ потерпілої, її взаємовідносини з насильником, попередня поведінка і характеристика (алкогольне сп'яніння, психічна неповноцінність, погана репутація) не мають вирішального значення для порушення кримінальної справи. Однак особа потерпілої віктимологічно відіграє все більшу роль у практиці боротьби зі